

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง กำพรว้าไก่อแก้ว ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสาร งานวิจัย และใช้ทฤษฎี ในการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ลักษณะการนำเสนอวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน
3. ลักษณะวรรณกรรมอีสานเรื่องกำพรว้าไก่อแก้ว
4. ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องภูมิปัญญาที่สำคัญดังต่อไปนี้

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2533 : 1 - 15) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไว้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึงวิธีการจัดการ วิธีการชี้นำและการริเริ่มเสริมต่อของนักปราชญ์ในท้องถิ่นหรือชุมชน ภูมิปัญญาส่วนสะสมงอกงามขึ้นจาก ความรอบรู้ ประสบการณ์ ผนวกด้วยสัญชาตญาณทัศนะเป็นรากฐาน ภูมิปัญญาเกิดขึ้นเพื่อการปรับเปลี่ยนสภาพทรัพยากร และองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมให้เพิ่มพูนคุณค่าขึ้นอย่างสอดคล้องประสานและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ของสังคมหรือชุมชนของตน

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2538 : 1) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญาไว้ว่า ภูมิปัญญาหมายถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรความรู้ก็ได้ ทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ ชาวนาผู้ประสบความสำเร็จในการผลิต พระภิกษุที่เป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้านที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น มรรคนายกผู้รู้จักพิธีทางศาสนา ผู้เชี่ยวชาญในพิธีบายศรี เป็นต้น ส่วนทรัพยากรความรู้ที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เช่น การคัดเลือกพันธุ์ข้าว การคัดเลือกพันธุ์สัตว์ การถนอมอาหาร นอกจากนี้ยังมี ความรู้ที่น่าสนใจในด้านอื่น ๆ ที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ จาริตประเพณี ภาษา วรรณกรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี เป็นต้น ซึ่งได้แบ่งประเภทภูมิปัญญาอีสานกับการพัฒนาชุมชนออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านการผลิต
2. ภูมิปัญญาด้านประเพณี

3. ภูมิปัญญาด้านภาษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 11 - 17) ได้ให้ความหมาย “ภูมิปัญญา” ไว้ 4 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

ประการที่ 2 ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงตามสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ

ประการที่ 3 ภูมิปัญญาเป็นเรื่องสั่งสมกันมาตั้งแต่อดีตและเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณีการทำมาหากินและพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสุขในชุมชนหมู่บ้าน และส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้าน หากเกิดปัญหาทางด้านความไม่สมดุลกันขึ้นก็จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขทั้งในส่วนที่เป็นสังคมและในส่วนที่เป็นปัจเจกของชาวบ้าน

ประการที่ 4 ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักการทำนา การไถนา การนำกระบือมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าวโดยใช้กระบือ รู้จักสาน กระบุง ตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรู้จักเอาดินขี้กระต๊ามมาแช่น้ำดื่มให้เหือดแห้งเป็นเกลือสินเธาว์ ก็เรียกว่าเป็นภูมิปัญญา

ความสำคัญของภูมิปัญญา

สมจิต พรหมเทพ (2543 : 67 - 68) ได้ศึกษาพบว่าภูมิปัญญามีความสำคัญต่อชาวบ้าน ครอบครัว และชุมชน ดังต่อไปนี้

1. เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่อดีตอันยาวนานจนกลายเป็นวิถีชีวิตประจำวันของตนเองและชุมชนตลอดมา
2. เป็นมรดกทางสังคมที่ได้จากการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการจัดเกลาของกลุ่มคนประพฤติปฏิบัติอย่างมองเห็นแนวทางที่ดี และอย่างมีความเชื่อสืบทอดกันมา
3. เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่มีคุณค่ายิ่ง ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์
4. เป็นข้อมูลพื้นฐานของการดำรงชีวิต และการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน
5. เป็นแนวทางนำไปสู่การปรับตัวของชุมชน ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองของชุมชน
6. ช่วยเพิ่มความสมดุลระหว่างธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมกับประชาชน เพราะต่างพึ่งพาอาศัยกัน

แนวทางการศึกษาภูมิปัญญา

สมชาย ลักขณานุกรักษ์ (2545 : 14) ได้เสนอแนวทางการศึกษาภูมิปัญญา สรุปได้ดังนี้

1. ด้านเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูก การขยายพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ การเกษตรผสมผสานการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น
2. ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เช่น การจักสาน การทอผ้า และการแกะสลัก เป็นต้น
3. ด้านการแพทย์แผนไทย เช่น หมอยาสมุนไพร หมอยากลางบ้าน หมอนวดแผนโบราณ เป็นต้น
4. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การบวชป่า การอนุรักษ์ป่าชายเลนเทียม การจัดการป่าต้นน้ำและป่าชุมชน
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน เช่น ผู้นำชุมชนการจัดระบบสวัสดิการในชุมชน เป็นต้น

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 :11-12) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาว่า หมายถึงความรู้ ความคิด ความเชื่อความสามารถความจัดเจน ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศน์ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม ที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความจัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่น ที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมา สร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ใน สิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจาก ประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำเพื่อ การแก้ปัญหาและการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง

จากความรู้เรื่องภูมิปัญญาที่มีผู้รู้กล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาหมายถึง การรักษาและ พัฒนาองค์ความรู้ ที่มีอยู่ให้เพิ่มพูนคุณค่า และเกิดประโยชน์แก่สังคม ซึ่งผู้วิจัยจะนำมาประมวลเป็น กรอบในการวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องท้าวกำพร้าว้ไก่แก้วต่อไป

ลักษณะการนำเสนอวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน

ลักษณะการนำเสนอวรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน

ในที่นี้หมายถึง ลักษณะรูปแบบของการทำการเผยแพร่วรรณกรรมพื้นบ้านอีสาน ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

เรื่องมาแล้ว เพราะฉะนั้นผู้เล่าจะต้องมีความชำนาญเป็นพิเศษที่จะดึงจุดผู้ฟังให้ติดตามเรื่องที่รู้คืออยู่ แล้วไปจนจบเรื่อง

5. ในแง่ของผู้รับรู้วรรณกรรมนั้น วรรณกรรมลายลักษณ์อักษรจำกัดวงการกระจาย อยู่แต่ในกลุ่มผู้ที่รู้หนังสือเท่านั้น ในขณะที่วรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นงานของชนส่วนใหญ่ซึ่งมีความแพร่หลายและเป็นที่ยึดกันกว้างขวางกว่า

ลักษณะวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเรื่องกำพร้าว้าไก่แก้ว

1. ที่มาและต้นฉบับ

วรรณกรรม เรื่อง ท้าวกำพร้าว้าไก่แก้ว เป็นวรรณกรรมประเภทนิทานพื้นบ้าน ซึ่งก็ว่าได้ ประพันธ์วรรณกรรมนิทานให้มีรูปแบบอย่างนิทานชาดกในพุทธศาสนา ในตอนจบของนิทานพื้นบ้านเหล่านั้นจะมีการม้วนชาดก หมายถึงตัวละครเอกกลับชาติมาเกิด เป็นพระพุทธรูป ส่วนตัวละครอื่น ๆ ก็กลับชาติมาเกิดเป็นพระญาติและพุทธบริษัทตามความสัมพันธ์ของตัวละครอย่างสมเหตุสมผล กับเหตุการณ์ตามท้องเรื่อง

นอกจากนี้การขึ้นต้นเรื่องมักจะยกว่าเป็นพุทธวัจนะเล่า ให้พระภิกษุสงฆ์ฟัง เพื่อตำแดงเหตุอันเกิดแต่ปางหลังหรือ เป็นชาติปางเมื่อพระโพธิญาณใช้ชาติท่องเที่ยวอยู่ในพื้นโลก เพื่อบำเพ็ญบารมีบ้าง เพื่อแสวงหาสังขาร บ้าง แต่โดยความจริงแล้วเรื่อง ราวเหล่านี้เป็นนิทานพื้นบ้าน คือไม่ปรากฏในอรรถกถาชาดก หรือนิทานชาดกแต่ในเรื่องกำพร้าว้าไก่แก้ว จำนวนที่วิจัยนี้ จะไม่กล่าวถึงการกลับชาติ และไม่มีบทปัจจุบันนิทานและบทสโมธานจะบอกแต่ชาติปางหลังเมื่อใช้ชาติท่องเที่ยวอยู่ในโลก คือ มีแต่บทอดีตนิทาน

ต้นฉบับ กำพร้าว้าไก่แก้ว ที่ศึกษาวิเคราะห์นี้ได้มาจาก วัดบ้านไร่น้อย ตำบลไร่น้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 5 ผูก 101 ใบลาน ขนาดกว้างของลาน 5.3 เซนติเมตร ยาว 53 เซนติเมตร หนา 4.7 เซนติเมตร ตัวอักษรชัดเจน ผู้ศึกษาวิเคราะห์ได้ทำการปริวรรตเป็นตัวอักษรไทยราชการ

2. ผู้ประพันธ์และผู้คัดลอก

ลานสุดท้ายของผูกที่ 1 บรรทัดสุดท้ายจารึกชื่อผู้เขียนไว้ว่า จบไก่แก้วผูกต้น พ่อจารย์เขียนเป็นผู้เขียนไว้วัดบ้านไร่น้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ไม่ระบุวันเดือนปี

3. ภาษา

ประพันธ์ด้วยภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาถิ่นอีสานและภาษาไทยกลาง

4. ฉันทลักษณ์

คำประพันธ์ในเรื่องท้าวคำพราโก้แก้วเป็นประเภทร้อยกรองชนิดโคลงสารซึ่งมีฉันทลักษณ์ ดังนี้

คณะโคลงสาร บทหนึ่งมีสองบรรทัด บรรทัดหนึ่งเรียก “ว่าบาทหนึ่ง” บาทหนึ่งมีสองวรรค รวมสองบาทหรือสี่วรรคเป็นหนึ่งบท หรือหนึ่งโคลง บาทหนึ่งมีเจ็ดคำ แบ่งเป็นวรรคหน้าสามคำ วรรคหลังสี่คำ หนึ่งบทจึงมี 14 คำ ลักษณะบทแบ่งเป็นสองบทคือ บทเอกและบทโท บทเอกนั้นกำหนดตามบัญญัติให้มีเสียงเอกนำในบาทแรก (เสียงเอกในคำที่สองวรรคหน้า) บทโทกำหนดตามบัญญัติให้มีเสียงโทนำในบาทแรก (เสียงโทในคำที่สามวรรคหน้า) โคลงนี้นิยมแต่งเป็นสองแบบคือ แบบบทคู่และแบบบทเดี่ยว ถ้าแต่งแบบบทคู่ นิยมแต่งบทเอกก่อน แล้วเดินต่อด้วยบทโท เป็นคู่ๆ ไป คือ เอกและโท เรื่อยไปจนจบเรื่อง ถ้าแต่งแบบบทเดี่ยว นิยมแต่งบทโทเป็นพื้นแบบบทคู่มีความไพเราะมากกว่า

กำหนดเอกโท บทเอกมีเอกสามตำแหน่งโทสองตำแหน่ง บทโทมีเอกสามตำแหน่งและโทสามตำแหน่ง มีคำเสริมด้านหน้าและคำสร้อยด้านหลังได้ทุกวรรค คำเสริมวรรคละสองถึงสี่คำ คำสร้อยวรรคละสองคำ (พิฑูรย์ มลิวัดย์. 2511 : ข-ญ) ดังนี้

แผนโคลง

บาทเอก	(๐๐)	๐๐๐	๐๐๐๐	(๐๐)
	(๐๐)	๐๐๐	๐๐๐๐	(๐๐)
บาทโท	(๐๐)	๐๐๐	๐๐๐๐	(๐๐)
	(๐๐)	๐๐๐	๐๐๐๐	(๐๐)

ตัวอย่าง

แต่นั้น	อาจารย์เจ้า	ยินดีชมชื่น	
	มายมายหน้า	หัวแก้วจึงจา	
พี่ก็	ฟังคำเว้า	สองเฮาเสมอภาค	กันแล้ว
สองก็	เข้าฮ่มไม้	จาเว้าต่อกัน	

(ผ.1 ล.2 น.1)

สัมผัส จะมีสัมผัสหรือไม่ก็ได้ แต่ที่มีสัมผัส ไพเราะกว่า สัมผัสนอกคำสุดท้ายของวรรคที่ สองบาทแรก สัมผัสกับคำที่หนึ่งหรือสองหรือสาม นิยมคำที่หนึ่งของวรรคแรกบาทที่สอง และให้ คำสุดท้ายของวรรคแรก บาทที่สอง สัมผัสกับคำที่สองของวรรคที่สอง บาทเดียวกันดังนี้

แผนผังสัมผัส

บาทเอก	(๐๐)	๐๐๐	๐๐๐๐	(๐๐)
	(๐๐)	๐๐๐	๐๐๐๐	(๐๐)
บาทโท	(๐๐)	๐๐๐	๐๐๐๐	(๐๐)
	(๐๐)	๐๐๐	๐๐๐๐	(๐๐)

บัดนี้ข้าจัก	นับชาติทำว	ปางก่อนท้าวราม	ก่อนแล้ว
ยามเมื่อ	เทียวสงสาร	หลีกเวรมีเว	
บัดนี้ยังมี	อิตติเชื้อ	หญิงเดี่ยวเดินเปลี่ยว	
	พีน้อง	พงศ์เชื้อกับมี	

เรื่องย่อและคำประพันธ์บางตอน

หญิงกำพร้าคนหนึ่งได้แต่งงานกับชายกำพร้า เช่นกัน ได้บุตรชายด้วยกันหนึ่งคนแล้ว สามีก็ตายจากไป หญิงหม้ายคนนั้นพาลูกชายไปอาศัยอยู่ในเมืองอุคมซึ่งมีพญากุญชรโปกครอง เมื่อลูกชายโตเป็นหนุ่มได้ไปเรียนวิชาต่อไก่อจากชายคนหนึ่งจนชำนาญ นางสีดา ซึ่งเป็นภรรยาของ ชายกำพร้าแต่ปางชาติก่อนนางได้ไปเกิดเป็นธิดาของ พญานาค เมืองบาดาล นางระลึกชาติได้ กิดถึง สามีและรู้ว่าสามีเป็นชายกำพร้าต่อไก่ออยู่ในป่า นางจึงพาบริวารหนึ่งร้อยแปลงกายเป็นไก่อแก้วสีขาว (ไก่อเผือก) ขึ้นมาปรากฏให้ชายกำพร้าเห็น ชายกำพร้ากระโดดตะครุบ ไก่อแก้วนั้นก็วิ่งลงรูหายไป ชายกำพร้าจึงได้ขนทางหนึ่งเส้นกลิ่นขนนั้นหอมมาก กระจายไปถึงวังพญากุญชรโ พญากุญชรโ จึงให้ชายกำพร้าลงรูเพื่อตามไก่อหอมมาถวาย เมื่อลงไปก็ได้พบกับนางสีดา ซึ่งเป็นภรรยาของชาย กำพร้าแต่ชาติปางก่อน ทั้งสองจึงแต่งงานกัน อยู่เมืองบาดาลนานพอสมควร ชายกำพร้าคิดถึงมารดา บนเมืองมนุษย์และนำนางสีดาขึ้นมาเมืองมนุษย์ แต่คงเป็นเพราะกรรมเก่าทั้งสองจึงต้องพลัดพราก จากกัน นางสีดาถูกพญากุญชรโ นำไปกักขังไว้เพื่ออภิเษกเป็นมเหสีแต่ก็ไม่สามารถเข้าใกล้นางได้ เพราะร่างกายของนางสีดาร้อนเหมือนไฟ

ชายกำพร้าติดตามหาภรรยาโดยเดินป่าไปเรื่อย ๆ ระหว่างนั้นได้นางอำคาถูกสาวยักษ
เป็นภรรยา ได้ของวิเศษจากยักษ์ จากหมูป่าและจากพญาปากเข็ดเมืองเพสตันคร ได้นำของวิเศษไป
รักษา นางจันทา ธิดาเมืองผางวงซึ่งถูกภูพิชักตจนหายดีและได้นางจันทาเป็นภรรยาอีกคน ได้นำ
ภรรยาทั้งสองไปถึงเมืองอุดม นำของวิเศษไปรักษามารดาที่ป่วยจนหาย จากนั้นได้สู้รบกับพญาฤ
ชโรจนได้ชัยชนะและได้นางสีดากลับมา จึงนำภรรยาทั้งสามพร้อมทั้งมารดาไปสร้างเมืองใหม่ และ
ปกครองเมืองให้มีความสุขสืบไป

ตัวอย่างคำประพันธ์ ตอนเปิดเรื่อง

ตัวอย่างคำประพันธ์ ตอนฝึกต่อสู้

บัดนี้ยังมี	กระต่ายผู้	ถือครี้นุ้มไม้	
มาสอด	อ้ายกำพร้า	จาเอ็นเหยือกหา	
โตอยาก	ไปเที่ยวหกลื่น	ต่อไก่อ้นาเฮา	บ่เด
กันว่า	มันหากหลาย	สิแบ่งปูนปั้นให้	
แต่นั้น	มารดาให้	ให้ไปนำพื้น	
หลอนว่า	มีโชคแท้	มาไว้แลกกิน	แม่เด
แต่นั้น	อ้ายกำพร้า	เฮวฮีบไปตาม	
	บายเอาครี้น	ฮีบไปนำอ้าย	
ครั้นว่า	ไปถึงแล้ว	อินเสียงปบปีก	
ไก่อ้นา	ชันอุคเฮ้า	ดงกว้างทั่วไพร	

(ผ.1 ล.5 น.1)

ตัวอย่างคำประพันธ์ ตอนพญานาคบิดานางสีดาจัดพิธีอภิเษกระหว่างท้าวกำพร้าไก่อ้นากับนางสีดา

บัดนี้เฮาจัก	อภิเษกน้อย	เจ้าอ่อนสองศรี	
	เป็นคู่เมีย	คู่กันวันนี้	
	คือมว่าแล้ว	เดินแต่งพาขวัญ	
	บรรวนครบ	ยกพามาตั้ง	
	สองศรีเข้า	เทียมพาเฮียงคู่	
	พระพ่อเจ้า	บายฝ้ายผูกแขน	
มาขอ	ขวัญหัวเจ้า	กุมรน้อยอ่อน	กูเฮย
ให้เจ้า	มาอยู่ช่อน	เฮียงท้าวอุ้นทรวง	
พระก็	ว่อนว่อนเอ็น	ขวัญเฮี่ยมมาฮ่วม	
ให้เจ้า	มาฮ่วมช่อน	เตียงแก้วตั้งคำ	พ่อเนอ

(ผ. 2 ล.7 น.2)

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่อง กำพริ้งไถ่แก้วครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีและแนวคิดอันเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย ดังนี้

1 ทฤษฎีวรรณกรรม (Theory of Literature) วรรณกรรมประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ

1.1 สำเนียงแห่งภาษา (Phonetic) หรือน้ำเสียงของภาษา (Tone) ที่แสดงทัศนคติหรือลักษณะนิสัย จากการพูดหรือเขียน (A Manner of Speaking or Writing That Show a Certain Attitude on Part of Speaker or Writer) นักวิจารณ์ต้องวิเคราะห์ความหมายของวรรณคดีจากคำเสียงและจังหวะต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดความงาม ความขลัง ความเชื่อดื้อ ความศรัทธา เป็นภาษาสามัญชนหรือภาษาชั้นสูง เช่นภาษาบันทึกระศมภ์ทางศาสนาถือว่าเป็นภาษาชั้นสูง

1.2 วาทศิลป์ (Rhetoric) คือภาษาโวหารที่ดี (Eloquence) ที่สามารถชี้แจงได้อย่างละเอียด (Elaboration) จากวรรณคดีที่ได้ประพันธ์ขึ้น (Artificial) นอกจากนี้ยังต้องศึกษาภาพพจน์จากคำต่างๆ (A Figure of Speech)

1.3 แนวทางแห่งเหตุผล (Logic) คือแนวทางแห่งความสมเหตุสมผลของวรรณคดีว่าต้องการให้เกิดความคิดความเชื่ออย่างไร เพื่อให้เห็นคุณค่า วรรณศิลป์และความสำคัญของวรรณคดีอย่างแจ่มแจ้ง (Encarta Reference Library premium. 2005 : DVD) จากหลักทฤษฎีนี้ได้มีผู้นำมาขยายความให้ชัดเจนเพื่อสะดวกแก่การนำไปใช้ดังนี้

ดวงมนต์ จิตจาง (2536 : 73 – 75) ได้ให้ทรรศนะในการพิจารณาวรรณกรรมว่า ต้องพิจารณาน้ำเสียง (Tone) ซึ่งเป็นทรรศนะที่ผู้ส่งสารแสดงออกให้เห็นหรือปรากฏในสารที่ผู้รับสารได้จากการอ่าน เช่น “ทำอย่างนี้ดีที่สุดในแล้วซิเนะ” เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ เป็นการสื่อถึงการประชดประชัน เสียดเย้ย น้อยใจของผู้แต่งที่มีต่อเรื่องที่เขียน หรือต่อผู้อ่านโดยใช้คำต่าง ๆ ซึ่งน้ำเสียงนั้นอาจจะเขียนด้วยเชิงขบขัน ล้อเลียน เสียดสี หมดหวัง ขย่องสรรเสริญ เชิงวิชาการ ฯลฯ สามารถแบ่งน้ำเสียงได้ ดังนี้ (วิภา กงกะนันน์. 2540 : 110 – 112)

1. ประชด (Verbal irony) ใช้ทั่วไปในวรรณกรรมอาจเรียกว่าเป็นการพูดถากถางมากกว่าพูดประชดก็ได้ แล้วแต่จะพิจารณา
2. ถากถาง (Sarcastic) เช่นเดียวกับพูดประชด เราจะพบหางเสียงถากถางโดยทั่วไปในบทวิจารณ์ต่าง ๆ และในคำรำพึง
3. รื่นเริง (Playful) นักประพันธ์บางท่านมีการแสดงออกที่มีน้ำเสียงร่าเริงแสดงออกมามีอารมณ์ดี การแสดงออกเช่นนี้ อาจเกิดจากนิสัยอันเป็นที่ปรากฏแก่ผู้อื่น หรือไม่ปรากฏก็

ได้ เช่นงานนิพนธ์ประเภทบันเทิงคดีรูปแบบต่าง ๆ ของ “น.ม.ส.” ของ “อิเวอริสต์” เป็นต้น

4. เครื่องเครียด (Serious) นักประพันธ์บางท่านจะมีความเอาใจจริงเอาใจและเคร่งเครียดกับงานของตนมาก ความรู้สึกเช่นนั้นอาจจะถูกถ่ายทอดลงมาในงานประพันธ์โดยมิได้ตั้งใจแต่ผลคือ ทำให้ผู้อ่านเกิดความเคร่งเครียดตามไปด้วย เช่น นวนิยายของ “ศรีบูรพา” โดยทั่วไปผู้อ่านบางคนจะรู้สึกอึดอัดเมื่ออ่านนวนิยายของ “ศรีบูรพา” แม้แต่ในเรื่องข้างหลังภาพซึ่งเมื่อพิจารณาแนวเรื่องแล้ว ควรเป็นเรื่องรักที่มิได้มีความแค้น หรือความพยาบาทป่นอยู่ ตัวละครเอกทั้งคู่ของ ศรีบูรพา ทั้งนพพรและกิริติไม่เคยให้ความรู้สึกเบิกบาน แ่มชื่น แม้แต่ในยามที่ทั้งคู่อยู่ด้วยกันตามลำพัง

พิทยา ลิ้มมณี (2537 : 25 – 38) ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับน้ำเสียงว่า น้ำเสียงมีความหมาย 2 น้ำเสียง คือ

1. ความหมายที่หมายถึงน้ำเสียงของนักเขียน ซึ่งอาจเป็นเสียงหัวเราะ ร้องไห้ เย้ยหยัน เสียดสี กระเซ้า เย้าแหย่ ทีเล่นทีจริง เครื่องขมิบหรือเฉื่อยเฉื่อย หรือเสียงอื่น ๆ ที่มนุษย์จะฟังสื่อออกมาได้ เป็นการแสดงทัศนคติของผู้เขียนต่อเรื่องราวที่เขาเขียน เป็นเนื้อหาที่เขาอยากสื่อ แสดงความคิดเห็นส่วนตัวน้ำเสียงของผู้เขียนในวรรณกรรมแต่ละเรื่องจะสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและยุคสมัยที่นักเขียนมีชีวิตอยู่ เช่น งานเขียนที่มีเนื้อหาจริงจัง น้ำเสียงของผู้เขียนก็จะเคร่งขมึมจริงจัง ถ้าเป็นงานเขียนลักษณะการเสียดสี เย้ยหยัน จึงจะใช้น้ำเสียงแบบทีเล่นทีจริง

2. ความหมายที่หมายถึงการเน้นลีลาบรรยากาศ ซึ่งขึ้นอยู่กับความประสงค์ของนักเขียน ว่าต้องการให้บรรยากาศของเรื่องเป็นอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ถ้อยคำ การพรรณนาสภาพแวดล้อมแทนการแสดงออกโดยตรง น้ำเสียงอันเป็นลีลาบรรยากาศควรเหมาะสมและสอดคล้องกับเรื่อง ประเภทของน้ำเสียงมี ดังนี้

2.1 น้ำเสียงแสดงอารมณ์ขัน ล้อเลียนเป็นน้ำเสียงที่สะท้อนตัวผู้เขียนว่าเป็นคนมีอารมณ์ขันมองโลกในแง่ดี ข่างสังเกตและมีมุมมองที่น่าสนใจ

2.2 น้ำเสียงอ่อนโยนนุ่มนวล น้ำเสียงเช่นนี้เกิดจากการที่ผู้เขียนเลือกคำที่มีเสียงนุ่มนวลราบรื่นเพื่อแสดงอารมณ์ที่เหมาะสมกับเรื่อง ในวรรณกรรมกวีมักใช้น้ำเสียงโน้มน้ำวใจ ซึ่งเป็นลักษณะอันเป็นสากลของมนุษย์ในการแสดงความรักความใคร่ต่อกัน

2.3 น้ำเสียงประชดประชัน เสียดสีเยาะเย้ย การใช้น้ำเสียงประชดประชัน เสียดสี เยาะหยัน เป็นวิธีหนึ่งที่นักประพันธ์ใช้เสนอความคิดเห็นในกรณีที่ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดได้โดยตรง ผู้อ่านจึงควรพิจารณาผู้เขียนเขียนถึงสิ่งใดมีจุดมุ่งหมายอย่างไร

2.4 น้ำเสียงโกรธเกรี้ยว แสดงอารมณ์รุนแรง วรรณกรรมที่ใช้น้ำเสียงโกรธเกรี้ยวนี้ นอกจากจะมีผลกระทบต่อใจผู้อ่านให้ใคร่ครวญถึงความคิดของผู้เขียนแล้วยังแสดงให้เห็นอารมณ์รุนแรงจริงจังของผู้ประพันธ์

2.5 น้ำเสียงโศกเศร้า สลดหดหู่ ว่างเหว เป็นน้ำเสียงที่สร้างบรรยากาศเศร้าสลดของเรื่อง ให้ความสะเทือนใจแก่ผู้อ่านจนให้เกิดความรู้สึกเห็นใจในชะตากรรมของตัวละคร

2.6 น้ำเสียงปลุกเร้าใจ วรรณกรรมที่มีน้ำเสียงปลุกเร้าใจมักเป็นวรรณกรรมที่มีจุดมุ่งหมายชวนเชิญและโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเปลี่ยนแปลงความคิดและการกระทำไปในทางสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งขึ้นอยู่กับจุดประสงค์เฉพาะกิจว่าผู้เขียนต้องการอะไร

2.7 น้ำเสียงเสียดคาย อาลัยอาวรณ์ น้ำเสียงเสียดคาย อาลัยอาวรณ์ สะท้อนความรู้สึกผูกพันของผู้เขียนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผู้อ่านควรสังเกตลีลาและการใช้ถ้อยคำของผู้เขียนที่อาจจะใช้การเปรียบเทียบ การบรรยายหรือการพรรณนาความ

2.8 น้ำเสียงชื่นชม ยกย่อง สรรเสริญ น้ำเสียงชื่นชม ยกย่อง สรรเสริญเป็นน้ำเสียงที่สะท้อนความรัก ชอบ สรรเสริญของผู้เขียนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ลักษณะการแสดงออกอาจเสนออย่างตรงไปตรงมา หรือการเปรียบเทียบ

2.9 น้ำเสียงจริงจังเคร่งขรึม น้ำเสียงจริงจังนี้มักปรากฏในงานเขียนประเภทบทความหรือสารคดีบางประเภท ที่มุ่งแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์หรือเสนอแนะ ผู้เขียนใช้น้ำเสียงจริงจัง เคร่งขรึม เพราะต้องการให้เกิดความน่าเชื่อถือ และสะท้อนความตั้งใจจริงของผู้เขียน ด้ยจากความรูที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ข้างต้น ผู้วิจัยจะนำมาประมวลเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ศิลปะการประพันธ์วรรณกรรมอีสานเรื่องกำพรว้าไก่แก้ว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 1090) ให้ความหมายของโวหารไว้ว่า หมายถึงชั้นเชิงหรือสำนวนแต่งหนังสือหรือพูด เช่น มีโวหารดี ถ้อยคำที่เล่นเป็นลำดับสำนวนเช่น อย่างมาดีโวหาร เขาชอบเล่นโวหาร

วิภา กงกะนันท์ (2523 : 22) ได้ให้ความหมายของโวหารไว้ว่าเป็นวิธีพูดหรือเขียนที่ผู้พูดหรือผู้เขียนพูดหรือเขียนอีกอย่างหนึ่ง แต่ความหมายเป็นอย่างอื่นบ้างให้มีความหมายกำกวมหนักเบา คลุมเครือหรือเข้มข้นแตกต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อที่จะขยายความชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อที่จะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก ความคิด ความฝัน หรือความรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้นหรือน้อยลงตามภูมิปัญญาของผู้อ่าน การใช้โวหาร คือการแสดงความคิดในทำนองต่าง ๆ เพื่อให้ข้อความนั้นได้เนื้อความหรือได้ใจความดีมีความหมายชัดเจนเหมาะสมน่าอ่าน โวหารมี 5 ลักษณะ (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 1090) ดังนี้

1. บรรยายโวหาร หมายถึง โวหารที่ใช้ในการอธิบาย เล่าเรื่องเหตุการณ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียดแจ่มแจ้ง การเรียบเรียง และการใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายตรงไปตรงมา กระชับรัด ชัดเจน

2. พรรณนาโวหาร คือ โวหารที่กล่าวถึงความงามของธรรมชาติสถานที่ หรือความรู้สึกนึกคิดอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความซาบซึ้ง และเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตาม โดยใช้ถ้อยคำที่มีความไพเราะ และความหมายที่ลึกซึ้ง

3. เทศนาโวหาร เป็นโวหารที่แสดงการสั่งสอน หรือชักจูงให้ผู้อ่านเห็นคล้อยตามซึ่งเนาะคุณและโทษสิ่งสมควรปฏิบัติ หรือแสดงทัศนะในข้อสังเกต ในการเขียนผู้เขียนต้องใช้เหตุผลมาประกอบให้ผู้อ่านเกิดความเชื่อมั่น เกิดความรู้สึกด้วยตนเอง

4. อุปมาโวหาร คือ การใช้โวหารเปรียบเทียบ ประกอบข้อความ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจเรื่องราวได้แจ่มแจ้ง

5. สาธกโวหาร คือ โวหารที่ยกตัวอย่างมาประกอบข้อความ เรื่องราวให้เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น อาจเป็นการกล่าวอ้างถึงเรื่องจริง นิทานที่เป็นที่รู้จักกันดีมาประกอบก็ได้ เช่น เมื่อจะกล่าวถึงการตามใจลูกจนเสียคน ก็นำนิทานสอนลูกให้เป็นโจรมาประกอบ

ปรีชา ช่างขวัญยืน (2525 : 53) ได้ให้ความรู้เกี่ยวกับโวหาร ดังนี้

1. บรรยายโวหาร เป็นการเล่าเรื่องโดยการบรรยาย มีจุดมุ่งหมายจะให้รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะเป็นความคิด เหตุการณ์ หรือชีวประวัติของบุคคลก็ได้การให้รายละเอียดก็เพื่อให้ผู้อ่านมีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนั้น เป็นความรู้ที่จะนำไปใช้ในกรณีต่าง ๆ เป็นการปูพื้นความคิดให้ผู้อ่าน วิธีการบรรยายจึงเป็นพื้นฐานในการเล่าเรื่องทุกแขนงและแทรกอยู่ในเรื่องทุกชนิด เป็นวิธีการเสนอความคิดอย่างดีที่สุด เป็นพื้นฐานในการเล่าเรื่องทุกแบบและแทรกอยู่ในเรื่องทุกชนิด เป็นวิธีเสนอความคิดอย่างตรงไปตรงมา

2. พรรณนาโวหาร หมายถึง การที่ผู้เขียนถ่ายทอดสิ่งที่ตนสังเกตเห็น และอารมณ์ความรู้สึก เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกหรือมโนภาพอย่างเดียวกับผู้เขียน ดังนั้นสิ่งที่ถ่ายทอดนี้อาจได้แก่ อารมณ์ มโนภาพ ความรู้สึกทางด้านผัสสะ กล่าวคือถ่ายทอดประสบการณ์ของตนในเรื่องนั้น มากกว่าจะกล่าวข้อเท็จจริงโดยไม่เอาความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้อง จุดมุ่งหมายของการพรรณนาก็คือให้ผู้อ่านเกิดมโนภาพอย่างเดียวกับที่ผู้เขียนรู้สึก

3. เทศนาโวหาร หมายถึง การอบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนให้รู้ดีรู้ชั่ว เทศนาโวหารได้แก่ กระบวนการความคิดที่ชี้แจงอบรมสั่งสอน ซึ่งให้เห็นคุณและโทษของสิ่งต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล

4. สาธกโวหาร คือ การยกตัวอย่างมาอ้างให้เห็น สาธกโวหารจึงได้แก่กระบวนการความที่มุ่งให้ความชัดเจน โดยการยกตัวอย่างหรือเรื่องราวเพื่อประกอบการอธิบายหรือเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นต่าง ๆ ให้ชัดเจนหนักแน่นน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

จากทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับโวหาร ผู้วิจัยจะนำมาประมวลเพื่อประกอบในการวิเคราะห์ภูมิปัญญาการใช้โวหารที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องคำพราโกแก้ว

จากทฤษฎีและแนวคิดข้างต้นผู้วิจัยจะนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมอีสานเรื่อง คำพรา้งไถ่แก้วเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านวรรณศิลป์มีการใช้ภาษา คือ การใช้คำ การใช้โวหาร เป็นต้น

2. ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่นิยม (Structural-Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่นิยมเป็นทฤษฎีที่ถือได้ว่าเป็นหลักของการศึกษาค้นคว้า ทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา การศึกษาวรรณกรรมเป็นการศึกษาข้อมูลที่วรรณกรรมบันทึก อันหมายถึงกิจกรรม ประสบการณ์ทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ทฤษฎีโครงสร้าง- หน้าที่นิยม จึงมีความสำคัญต่อการศึกษาวรรณกรรมเป็นอย่างยิ่งซึ่งมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่นิยม หมายถึง การศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมใน รูปแบบ บูรณาการซึ่งต้องศึกษาหน้าที่ของโครงสร้างของสังคม เพื่อให้เข้าใจองค์ประกอบของ สังคม แล้วจะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจการปรับเปลี่ยนของสังคมและการรักษาสมดุลของสังคม (นิยพรรณ วรรณศิริ. 2550 : 98 – 99)

ทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่นิยม เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดสองส่วน คือ

1. โครงสร้าง (Structure) หมายถึง ส่วนประกอบของสังคมซึ่งแต่ละโครงสร้าง จะทำหน้าที่สัมพันธ์กัน ถ้าขาดโครงสร้างใดโครงสร้างหนึ่งสังคมก็จะล่มสลายลงโครงสร้างจึงเป็น ลักษณะสำคัญที่สานความคิดและแนวปฏิบัติให้อยู่ในระบบเดียวกัน (นิยพรรณ วรรณศิริ. 2550 : 98)

2. หน้าที่ (Function) หมายถึงการกระทำทั้งทางกาย วาจาและทางจิตใจแล้ว นำไปสู่การแสดงออกทางกาย เช่นการทำงาน การเล่น การเรียน การเขียน การอ่าน การสอบ การ วิจัย การร้อง เป็นต้น (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2550 : 55 – 56)

ลักษณะสำคัญ

ลักษณะสำคัญของทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม มีดังนี้

1. สังคมทุกสังคมจะต้องมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วยหน่วยต่าง ๆ
2. ในแต่ละหน่วยของสังคมต่างทำหน้าที่ประสานกัน
3. แต่ละหน่วยของสังคมต่างปฏิบัติหน้าที่เพื่อความคงอยู่ของสังคม
4. แต่ละหน่วยต่างยึดระบบค่านิยมเป็นแนวในการปฏิบัติหน้าที่

ประเภทของโครงสร้าง - หน้าที่นิยม

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการศึกษาน้ำที่อัน หลากหลายของแต่ละหน่วยในสังคม แบ่งศึกษาน้ำที่นิยมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2550 : 56 – 57)

ประเภทของน้ำที่ตามแนวคิดตะวันตก แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. น้ำที่แจ้ง (Manifest function) คือการกระทำใด ๆ ที่ตั้งใจก่อให้เกิดผล

เช่นไปโรงเรียนเพื่อเรียนหนังสือ ไปสำนักงานเพื่อทำงาน เป็นต้น

2. หน้าที่แฝง (Latent function) คือหน้าที่ที่ไม่ตั้งใจไว้แต่แรกหรือเป็นเป้าหมายรอง แต่ในทางปฏิบัติอาจเกิดผลเป็นเป้าหมายหรือหน้าที่แจ้งได้ภายหลัง เช่น ไปเรียนมหาวิทยาลัยแล้วได้เพื่อนด้วย ไปทำงานแล้วได้เพื่อนด้วย เป็นต้น

ประเภทของหน้าที่ตามแนวคิดแบบไทย ซึ่งได้แนวคิดจากพุทธศาสนาและบางส่วนก็ได้แนวคิดตะวันตกด้วย การแบ่งประเภทตามแนวคิดแบบไทยนั้นทำได้ 3 แบบ คือ

1. แบ่งหน้าที่ออกเป็น 2 ประเภท คือหน้าที่ดี (กรรมดี-กุศลกรรม) หน้าที่ชั่ว(กรรมไม่ดี-อกุศลกรรม)
2. แบ่งหน้าที่ออกเป็น 3 ประเภท คือ กายกรรม (กรรมที่เกิดจากการกระทำทางกาย) วชิกรรม (กรรมที่เกิดจากวาจา) และมโนกรรม (กรรมที่เกิดจากใจ)
3. แบ่งหน้าที่ตามจำนวนของสถาบันสังคม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบโครงสร้างสังคม 10 ประการ ได้แก่
 - 3.1 หน้าที่ในครอบครัว คือการสืบสายโลหิตเลี้ยงดูลูก
 - 3.2 หน้าที่ในการศึกษา คือการหาความรู้ความชำนาญ
 - 3.3 หน้าที่ในทางเศรษฐกิจ คือการประกอบอาชีพ
 - 3.4 หน้าที่ทางการเมือง คือการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 - 3.5 หน้าที่ทางภาษา คือการเรียนรู้และการสื่อสาร
 - 3.6 หน้าที่ทางศาสนา คือแนวทางในการปฏิบัติตามความเชื่อ
 - 3.7 หน้าที่ทางนันทนาการ คือการพักผ่อนหย่อนใจ
 - 3.8 หน้าที่ทางอนามัย คือการดูแลรักษาสุขภาพ
 - 3.9 หน้าที่ทางการคมนาคมขนส่ง คือการเดินทางและขนสินค้า
 - 3.10 หน้าที่ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คือการสร้างความรู้ใหม่

และสร้างเครื่องมือผ่อนแรง

ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีโครงสร้าง – หน้าที่นิยม (Structural-Functional Theory) มาเป็นแนวทาง เพื่อใช้วิเคราะห์หน้าที่สังคมจากวรรณกรรมด้านภูมิปัญญา คติธรรม คือคติธรรมด้านครอบครัว คติธรรมด้านการประกอบอาชีพ คติธรรมด้านศาสนาและความเชื่อ คติธรรมด้านค่านิยม และคติธรรมด้านการปกครอง ที่วรรณกรรมเป็นตัวบันทึกเหตุการณ์และสภาพความเป็นอยู่ของสังคมในสมัยนั้นๆเป็นผลงานประเภทหนึ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อเป็นสิ่งสนองความต้องการของมนุษย์ตลอดทั้งสร้างระบบระเบียบให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ด้านการใช้ภาษา

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้ภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่อง คำพรา้ไก่อแก้ว ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดการใช้ภาษาจากผู้รู้ที่นำเสนอไว้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของการใช้ภาษาในการสร้างสรรค์งานประพันธ์

การใช้ภาษาในการสร้างสรรค์งานประพันธ์ มีผู้รู้ได้ให้ความหมายของการใช้ภาษาในการสร้างสรรค์งานประพันธ์ไว้ดังนี้

ล้อม เพ็งแก้ว (2540 : 15, 37) ได้อธิบายถึงการใช้อยู่ศิลปะการประพันธ์ว่า เป็นกลวิธีที่ผู้ประพันธ์มีอิสระในการนำเสนอ มี 3 ประการ คือ ศิลปะการเลือกเฟ้นถ้อยคำ ศิลปะการเรียงคำ และศิลปะการปลูกอารมณ์

เปลื้อง ณ นคร (2541 : 14) กล่าวว่าการศึกษาการใช้ภาษาในวรรณคดี คือ การศึกษาถ้อยคำในวรรณคดีเพื่อให้ทราบถึงลักษณะประเภทของถ้อยคำ การใช้ถ้อยคำและการใช้ศัพท์ต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์งานประพันธ์

สิทธา พิณีภูวดล และคนอื่น ๆ (2515 : 39) กล่าวว่า ศิลปะในการประพันธ์ คือ ความประณีตงดงามของภาษา เนื้อเรื่อง ซึ่งกลมกลืนของรูปแบบและความงามความมีสาระของข้อคิดเห็น หรือแนวคิดที่แทรกแฝงอยู่ในเนื้อเรื่อง ส่วนความงามที่สำคัญที่สุดของการสร้างสรรค์วรรณกรรมก็คือวิธีแต่งที่สวยงามที่สุด

สมัย วรรณอุคร (2545 : 136) กล่าวว่า การใช้ภาษา คือศิลปะการใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหาร อันเป็นลักษณะสำคัญในการสื่อสารของผู้ประพันธ์และผู้อ่าน ในการใช้ภาษานั้น ผู้ประพันธ์ย่อมจะพิถีพิถันในการใช้ถ้อยคำ สำนวนโวหารเพื่อให้งานเขียนของตนเองได้รับความสนใจและสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจได้งานขึ้น

สรุปได้ว่า การใช้ภาษาหมายถึง ศิลปะที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้ประพันธ์ อันสะท้อนถึงความสามารถในการใช้ภาษาของตน ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลเป็นองค์ความรู้ในการวิเคราะห์ภูมิปัญญาด้านการใช้ภาษา ที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องคำพรา้ไก่อแก้ว ต่อไป

2. ศิลปะการใช้ถ้อยคำ (Rhetoric)

การใช้ถ้อยคำ (Rhetoric) เป็นการแสดงออกถึงความสามารถของกวี ซึ่งจะช่วยให้วรรณกรรมมีความไพเราะ ก็นใจ ให้ความหมายเด่นชัด สามารถสื่อไปยังผู้อ่าน ตามที่กวีต้องการ (แจ่มจันทร์ สุวรรณรงค์. 2527 : 31)

ปรัชญา อากาศ (2540 : 242) กล่าวถึงศิลปะการใช้ถ้อยคำไว้ว่า หากศึกษาได้อย่างละเอียดก็สามารถรู้ถึงความสารถของผู้แต่งในด้านการเลือกใช้คำที่มีความไพเราะ และสื่อความหมาย

ได้เหมาะสมจนสามารถโน้มน้าวให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความคิดคล้อยตาม ตลอดจนเกิดอารมณ์สะเทือนใจ ได้ตรงตามจุดประสงค์ของผู้แต่ง

พรณี วันเทียน (2527 : 19) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับศิลปะการใช้ถ้อยคำว่าเป็น เครื่องมือสำคัญของกวีที่จะสื่อความคิด ความมุ่งหมายและความรู้สึกของกวีมาสู่ผู้อ่านผู้ฟังใน วรรณกรรมเรื่องนั้น ๆ การนำเอาถ้อยคำหลาย ๆ คำมาร้อยเข้าด้วยกันอย่างดี เพื่อสื่อความหมาย เฉพาะที่ผู้เขียนต้องการ ถ้อยคำที่นำมาร้อยกันนี้กลายเป็นสำนวนที่ไพเราะสละสลวยและเหมาะสม ทำให้เกิดจินตนาการความรู้สึกนึกคิดต่อผู้อ่านผู้ฟังให้เห็นคุณค่าของการประพันธ์

วรรณวิทย์ เหลืองประภัสร์ (2547 : 140-175) ได้ให้ความรู้ในด้านการใช้ถ้อยคำ ในกัมภีร์โบราณเรื่องศตราอภิธรรม สรุปได้ว่าการใช้ภาษาโดยเฉพาะการใช้ถ้อยคำในร้อยแก้ว สามารถจำแนกรูปแบบการใช้ถ้อยคำได้ดังนี้

1. การเลือกใช้ถ้อยคำต่าง ๆ ของผู้แต่ง คือการใช้สัมผัส หรือคำซ้อน คำซ้ำ ภาษาถิ่น และจังหวะลีลาของคำ
2. การใช้โวหาร คือ บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร เทศนาโวหาร และอุปมาโวหาร

จากความรู้เกี่ยวกับศิลปะการใช้ถ้อยคำผู้วิจัยนำมาประมวลเป็นกรอบในการวิเคราะห์ศิลปะ การใช้ถ้อยคำในวรรณกรรมอีสานเรื่องคำพราโกแก้ว

ด้านคติธรรม

การศึกษาภูมิปัญญาจากวรรณกรรมอีสานนั้นผู้วิจัย จะต้องอาศัยแนวคิดคำสอนจากผู้รู้ ได้นำเสนอไว้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของคำสอน

คำสอน หมายถึง คำหรือถ้อยคำ วลี ประโยค ที่มีเนื้อหามุ่งเน้น ให้แง่คิด เตือนใจ ผู้อ่านหรือผู้ฟังให้ปฏิบัติตามถ้อยคำนั้นๆ คำสอนจึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์และพฤติกรรม ของสังคมคำสอนถูกบันทึกเป็นเรื่องราวทั้งที่เป็นคำสอนและที่แฝงเร้นในวรรณกรรมเรื่องต่าง ๆ อัน เป็นกุศโลบายในการอธิบายและเผยแพร่คำสอนให้เข้าถึงผู้คนมากที่สุด

วรรณกรรมคำสอนจึงเป็นวรรณกรรมที่เด่นชัด โดยมีจุดมุ่งหมายที่สั่งสอนทาง ด้านจริยธรรมลักษณะการแต่งจะแทรกคำสอนไว้ทั้งต้น หรืออาจจะเป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีเรื่อง ตัดตอนมาจากวรรณกรรมเรื่องอื่น แต่เลือกเฉพาะที่มีคำสั่งสอนมาเรียบเรียงขึ้นใหม่ (รำพึง ศิลาแดง. 2530 : 7-8) คำสอนเหล่านั้นจะเป็นภาพสะท้อนให้เห็นค่านิยม โลกทัศน์และภูมิปัญญาของผู้คนใน สังคมในยุคที่สร้างสรรค์วรรณกรรมได้เป็นอย่างดี และอาจกล่าวได้ว่าการอบรมสั่งสอนเป็นกลไก หนึ่งในการควบคุมความประพฤติของผู้คนในชุมชนตลอดจนกำหนดค้ำประกันของสังคม ได้อีก ทางหนึ่ง

2. ประเภทคำสอนของชาวอีสาน

ชาวอีสานมีข้อคิดคำสอนที่สืบทอดกันมาแต่โบราณเพื่อให้ลูกหลานยึดถือปฏิบัติ นับเป็นการจัดระเบียบของสังคมได้อย่างดี คำสอนเหล่านั้นเรียกว่า กลอง 14

กลอง 14 เป็นบทบัญญัติทางสังคมของชาวอีสานเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประชาชนชาวอีสานจึงได้สร้างกลอง 14 เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของผู้คนในสังคม กลอง 14 แบ่งข้อคำสอนเป็น 14 ข้อ โดยจัดกลุ่มคำสอนสำหรับกษัตริย์ พระสงฆ์และชาวบ้าน ดังนี้ (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. 2542 : 641-644)

1. กลองสำหรับพระมหากษัตริย์ คือ บทบัญญัติที่พระมหากษัตริย์พึงปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขในบ้านเมืองที่ตนเองปกครอง ดังนี้

ให้รู้จักพิจารณาแต่งตั้งเสนาอำมาตย์และขุนนางผู้ที่มีความประพฤติซื่อสัตย์สุจริตให้รู้จักออกว่าราชการประชุมหาหรือขุนนางเป็นประจำและให้รู้จักป้องกันบ้านเมืองจากข้าศึกศัตรูเมื่อถึงเทศกาลปีใหม่ให้อัญเชิญพระพุทธรูปลงสรงน้ำแล้วบูชาด้วยดอกไม้ของหอม ก่อพระเจดีย์ทราย ทำพิธีบูชาเทพยดาทั้งหลายทั้งปวง

เมื่อถึงเทศกาลวันขึ้นปีใหม่ให้นิมนต์พระสงฆ์ฝ่ายใต้มาสรงน้ำ พระสงฆ์ฝ่ายเหนือและให้นิมนต์พระสงฆ์ฝ่ายเหนือ ไปสรงน้ำพระสงฆ์ฝ่ายใต้ จัดให้ราษฎรสรงน้ำพระและถวายโองน้ำเป็นประจำทุกปี

เมื่อถึงเทศกาลปีใหม่ให้เสนาอำมาตย์ทั้งหลายจัดพิธีบายศรีแด่พระราชแล้วให้พระราชานำเอน้ำพระพุทธรูปมาสรงพระพุทธรูปสำคัญจากนั้นจึงนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์บูชาวิญญูพระพุทธรูปในพระราชวัง

เมื่อถึงเทศกาลปีใหม่ให้เสนาอำมาตย์ข้าราชการทั้งปวงทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา แสดงความจงรักภักดีต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระราชา

เมื่อถึงเดือนเจ็ดให้จัดพิธีบวงสรวงเทพารักษ์มเหสักข์หลักเมืองและสมโภชเทพอารักษ์รักษาบ้านเมือง

เมื่อถึงเดือนแปดให้ทำพิธีสวดบูชาชะตาเมือง บูชาเทวดาทั้ง 4 ทิศ ให้ยิงปืนหว่านหินกรวดและทรายรอบเมืองเป็นเวลา 3 วัน 7 วัน

เมื่อถึงเดือนเก้าให้จัดทำบุญข้าวประดับดินแล้วให้เสนาอำมาตย์ข้าราชการทั้งปวงทำพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา แสดงความจงรักภักดีต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระราชาอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อถึงเดือนสิบ ให้ทำบุญถวายข้าวสลากภัตอุทิศให้บรรพชน

เมื่อถึงเดือนสิบเอ็ดให้สมโภชพระเจดีย์ธาตุแล้วจัดให้มีพิธี พุทธาภิเษก พระอุโบสถ บูชาด้วยดอกไม้ของหอมต่าง ๆ บูชาพระยานาคสิบห้าตระกูลให้บ้านเมืองร่มเย็น

เมื่อถึงเดือนสิบสอง ให้เสนาอำมาตย์ข้าราชการทั้งหลายอัญเชิญพระราชธา
เสด็จขบวนพยุหยาตราขลมารคเพื่อนมัสการพระธาตุศรีธรรมมา โศกราช และจัดให้มีพิธีไหลเรือไฟ
แข่งเรือและพิธีบวงสรวงเทพยดาทั้งหลายทั้งปวง

ให้รู้จักบำเพ็ญกุศลให้ทาน รักษาศีล 5 ศีล 8 ปกครองด้วยหลักทศพิธราชธรรมและ
พรหมวิหาร 4 บำรุงพระพุทธศาสนาให้รุ่งเรือง

ให้รู้จักสมบัติสิบสี่ประการคือ หูเมือง ตาเมือง แก่นเมือง ประดูเมือง ฮากเมือง
เหง้าเมือง ชื้อเมือง

ฝ่าเมือง แปเปเมือง เขตเมือง สถิตเมือง ใจเมือง คำเมือง และเมฆเมือง ทั้ง 14 ข้อนี้อธิบาย
ดังนี้

หูเมือง ได้แก่ ราชทูต ผู้รู้ในการเจรจาต่างประเทศ

ตาเมือง ได้แก่ ครูอาจารย์ผู้รอบรู้อักษร

แก่นเมือง ได้แก่ พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ

ประดูเมือง ได้แก่ เครื่องศาสตราวุธทั้งหลาย

ฮากเมือง ได้แก่ โหราจารย์ที่ชำนาญการ

เหง้าเมือง ได้แก่ เสนาผู้ใหญ่ที่มั่นคงในศีลธรรม

ชื้อเมือง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้นำชุมชน

ฝ่าเมือง ได้แก่ ทหาร ตำรวจที่กล้าหาญ

แปเปเมือง ได้แก่ พระยาที่มีคุณธรรมจริยธรรม

เขตเมือง ได้แก่ เสนาอำมาตย์ผู้รู้ผิดชอบชั่วดีในงานราชการบ้านเมือง

สถิตเมือง ได้แก่ เศรษฐีและพ่อค้าผู้มั่งมี

ใจเมือง ได้แก่ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญในการรักษาโรค

คำเมือง ได้แก่ ภูมิประเทศและพลเมืองที่ดี

เมฆเมือง ได้แก่ เทพยดาอารักษ์บ้านเมืองทั้งหลาย

2. คลองสำหรับพระสงฆ์ คือบพัญญัติที่พระสงฆ์พึงปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขใน
พุทธศาสนา ดังนี้

ให้ศึกษาพระธรรมคำสอนและรักษาศีล 227 อย่างให้ขาด

ให้ปิดกวาดทำความสะอาดศาสนสถานต่าง ๆ เช่น วิหาร อุโบสถ หอฉัน กุฏิ เป็นต้น

ให้สะอาดอยู่เสมอ

ให้รับกนิมนต์จากพุทธศาสนิกชนอยู่เสมอ

เมื่อถึงเดือนแปดให้จำพรรษาตลอดสามเดือน เมื่อออกพรรษาให้รับผ้ากฐินแล้วครอง

ผ้าตลอดสี่เดือน

เมื่อถึงฤดูหนาวให้เข้าปริวาสกรรม (การปฏิบัติเพื่อให้พ้นอาบัติของพระสงฆ์)
 ให้บิณฑบาตอย่าให้ขาดกิจนี้
 ให้สวดมนต์ภาวนาทุกคืนวัน
 ถึงวันพระให้ประชุมกันทำอุโบสถสังฆกรรมอย่าได้ขาด
 ถึงเทศกาลปีใหม่นำพุทธศาสนิกชนแห่เข้าไปสรงพระพุทธรูป พระธาตุเจดีย์
 ถึงเทศกาลปีใหม่พระราชাজัดพิธิบายศรีสู่ขวัญและสรงน้ำพระภิกษุ หาก
 พุทธศาสนิกชนนิมนต์ทำกิจอื่น ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยก็ให้รับนิมนต์นั้นได้
 ให้สร้างศาสนสถาน เป็นต้นว่า อุโบสถ วิหาร พระธาตุเจดีย์ กุฏิ ฯลฯ
 ให้รับของถวายจากพุทธศาสนิกชน เป็นต้นว่า สังฆภัต สลากภัต ฯลฯ
 พระราชา เสนาข้าราชการนิมนต์ประชุมในอุโบสถในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ก็
 ให้เข้าประชุมตามกิจนิมนต์นั้น

3. คลองสำหรับชาวบ้าน เป็นข้อปฏิบัติของราษฎรเพื่อความสุขของตนเอง ครอบครัว
 และสังคม มี 14 ข้อ ดังนี้

เมื่อขุดคลองแล้วเสร็จแล้ว ให้ทำบุญแก่พระสงฆ์ก่อนจึงบริโภคน้ำ
 ได้

อย่าโลภมาก อย่าโกงตราข่ง อย่าจ่ายเงินคอกผู้ขุด อย่าพูดจาหยาบคาย
 ให้พร้อมใจกันสร้างกำแพงวัดและรู้จักทำรั้วบ้านตนเองแล้วตั้งเครื่องบูชาไว้
 ที่มุมบ้าน

เมื่อจะขึ้นบ้านให้ล้างเท้าให้สะอาด
 เมื่อถึงวันพระวัน โคน ขึ้น/แรม 7 ค่ำ 8 ค่ำ 14 ค่ำ 15 ค่ำ ให้บูชาเตาไฟ หัวบันได
 บ้านและประตูบ้านที่อยู่อาศัย

เมื่อจะนอนให้เอาน้ำล้างเท้าก่อนนอน
 เมื่อถึงวัน โคน (ศีลน้อย) ให้ภรรยาจัดดอกไม้ธูปเทียนบูชาขอมาสามีตนเองและเมื่อ
 ถึงวันพระ (ศีลใหญ่) ให้จัดแต่งดอกไม้ธูปถวายพระสงฆ์

เมื่อถึงวันพระวัน โคน ขึ้น/แรม 7 ค่ำ 8 ค่ำ 14 ค่ำ 15 ค่ำ ให้นิมนต์พระสงฆ์มาสวด
 มนต์ที่บ้านและให้ทำบุญใส่บาตรถวายทาน

เมื่อพระภิกษุมานิณฑบาตอย่าให้ท่านคอย เวลาใส่บาตรอย่าโยนของใส่บาตร อย่าจับ
 ต้องบาตรพระ อย่าใส่รองเท้า กางร่มเอาผ้า โปกหัว อุ้มหลานหรือถืออาวุธ

เมื่อพระสงฆ์เสร็จจากการเข้าปริวาสกรรมแล้วให้จัดเตรียมดอกไม้ธูปเทียนและ
 เครื่องอัฐบริขารถวายท่าน

เมื่อพระสงฆ์เดินผ่านมาให้นั่งลงพนมมือขึ้นแล้วจึงสนทนากับพระสงฆ์
อย่าเหยียบเงาเจ้าพระสงฆ์ผู้มีศีลอันบริสุทธิ์

อย่าเอาอาหารเหลือรับประทานมาถวายพระสงฆ์และอย่าเอาให้สามีรับประทานเป็น
บาปอย่างยิ่ง

อย่ามีเพศสัมพันธ์ในวันพระวัน โคน วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันมหาสงกรานต์
ถ้าไม่ทำตามเมื่อมีลูกจะสอนยาก

จากข้อมูลที่กล่าวมา คลอง 14 เป็นภูมิปัญญาที่ปราชญ์ชาวอีสาน ได้สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติ
ตามมีความสุขและเพื่อความ เป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนสังคม คลอง 14 จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อ
แนวคิดและการปฏิบัติตนของชาวอีสานในอดีต นอกจากนี้คลอง 14 ยังมีคุณค่าเป็นคำสอนที่สืบทอด
ความเชื่อกันมาอย่างยาวนาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมและศิลปะการประพันธ์

ธวัช ปุณโณทก (2522 : 52 - 63) ได้ศึกษาวรรณกรรมอีสานโดยชี้ให้เห็นถึง
ความแตกต่างระหว่างวรรณกรรมภาคกลางกับภาคอีสานว่า วรรณกรรมอีสานรุ่งเรืองในหมู่
ประชาชน ส่วนวรรณกรรมภาคกลางเจริญในราชสำนัก และได้แบ่งวรรณกรรมอีสานออกเป็น 6
ประเภท คือ วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมนิทาน วรรณกรรม
คำสอน วรรณกรรมตำนาน และวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด ซึ่งวรรณกรรมเหล่านี้ได้จารึกลงในใบลาน
ด้วยอักษรตัวธรรมและอักษรตัวไทยน้อย มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง สุกท้ายได้ปริทัศน์วรรณกรรม
อีสานบางเรื่องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าในแนวลึกต่อไป นอกจากนี้ยังได้เขียนวิเคราะห์
วรรณกรรมเรื่องทำวอสูงหรือเจืองฉบับที่ชื่อว่า ตำนานพระยาเจืองโดยกล่าวถึงวรรณกรรมเรื่องนี้ ในแง่
ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของวรรณกรรม ความสัมพันธ์ของชนชาติที่ปรากฏในวรรณกรรมและ
ให้ความเห็นว่า ตำนานพระยาเจืองน่าจะได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมเรื่องทำวอสูงหรือเจือง

บุวี อภิรักษ์ภูสิทธิ์ (2529 : 96 - 103) ได้ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน
เรื่อง ขุนบรม และได้ข้อมูลในการศึกษาว่าวรรณกรรมเรื่องขุนบรม เป็นเรื่องหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อ
ชาวอีสานเป็นเอกสารที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่มีอายุเก่าแก่เรื่องหนึ่งที่เชื่อมโยงความรู้อินเดีย
โบราณมาบรรยายในเนื้อเรื่องพร้อมกันนั้น ได้สรุปคุณค่าของตำนานว่า เมื่อเราเข้าใจลักษณะของ
การถ่ายทอดประเพณี และความเชื่อแบบชาวบ้านมาเป็นวรรณกรรมศาสนาแบบตำนานแล้ว เราจะ
ยึดถือตำนานเป็นแหล่งข้อมูลโดยตรงของนักประวัติศาสตร์ไม่ได้ สิ่งที่ผู้เขียนตำนานบอกแก่เราอย่าง
ไม่รู้ตัวคือกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองไทยสมัยของเรานั้นเอง

พิชัย ศรีภูไฟ (2532 : 12-157) ได้ศึกษาสตรีในวรรณกรรมอีสานเรื่องคุณสมบัติของสตรีอีสาน และฐานะหน้าที่ บทบาทของสตรีในวรรณกรรมอีสานทั้งในด้านครอบครัวและสังคม วรรณกรรมที่ศึกษา คือ เรื่องท้าวสูงหรือเจียง ขุนทิง ขุนนางอ้าว อินทนิญาณสอนลูก ท้าวคำสอน สุพรมโมกขา ครองสิบลี ผลการศึกษาพบว่า สตรีงาม 2 ประการ คุณสมบัติทางกายภาพหรือรูปร่างภายนอก และคุณสมบัติภายในคือ มีศีลธรรมและกตัญญูทเวที่เป็นแม่ศรีเรือน ปฏิบัติตามจารีตประเพณี ฐานะทางครอบครัวเป็นฐานะบุตร ภรรยา มารดาที่ดี ฐานะทางสังคมมีสิทธิในการสมาคมมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม

อรพรรณ ห้อยสังวาล (2538 : 251 – 252) ได้ศึกษาวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านอีสานเรื่องจำปาสี่ต้น ฉบับปริวรรตและเผยแพร่โดยพระอริยานุวัตร เขมจารี พบว่า ด้านการใช้ภาษา มีการใช้คำเรียกตัวละคร คำซ้ำ คำซ้อน คำนำ คำเสริมและคำสร้อย เพื่อให้ได้ความสมบูรณ์ การใช้โวหารพบว่ามีการใช้โวหารแบบอุปมาอุปไมย การใช้สัญลักษณ์ การกล่าวเกินจริง และการพรรณนา

นฤมล ปิยวิทย์ (2544 : 75) ได้ศึกษาภาษาวรรณกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในคัมภีร์ไบเบิล เรื่องปฐมฤกษ์ ผลการวิจัยพบว่าในด้านการใช้นิพนธ์นั้นปรากฏว่า การใช้นิพนธ์เป็นไปตามระดับภูมิรู้เพื่อการสื่อสารในท้องถิ่น มีโวหารประกอบด้วย บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร อุปมาโวหาร สาธกโวหารและการใช้ศัพท์บาลีเป็นคำศัพท์ที่มีความหมายลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดความเชื่อความศรัทธาในวรรณกรรม

อัญชลี วรวิญญูปริรักษ์ (2546 : 14- 108) ได้ศึกษาท่วงทำนองในการประพันธ์ในสุภาษิตพระร่วง 4 ประเด็น คือการใช้คำ การใช้ประโยค โวหารและทศนะของผู้ประพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า การใช้คำมี 7 ลักษณะ คือการใช้คำซ้ำทั้งแบบคำซ้ำซัดกันทั้งคำซ้ำไม่ซัดกัน การซ้ำความ 4 แบบ คือ อย่า...ตอบ,ระวิงระไว..., ผิดจะ..... จงและ รัก... กว่า... การใช้คำซ้อนทั้งแบบซ้อนเสียงและซ้อนความหมาย การหลากคำ คือคำที่มีความหมายเกี่ยวกับผู้ใหญ่ แผ่นดิน เพื่อน คนไม่ดี เวลา ความโกรธ ความอยาก ความต้องการ การระมัดระวัง การใช้สรรพนามและคำเรียกบุคคล การใช้สัมผัสในทั้งสัมผัสสระ และสัมผัสพยัญชนะ การใช้สัมผัสนอกและการใช้สัญลักษณ์ การใช้ประโยคมี 3 ลักษณะคือ ประโยคคำสั่ง ประโยคขอร้อง และประโยคเชิญชวน โวหารมี 3 ลักษณะคือ อุปมาโวหารแบบนามนัย บรรยายโวหารและเทศนาโวหาร ทศนะมี 4 ด้านคือ ทศนะที่มีต่อสังคม ทศนะที่มีวัฒนธรรม ทศนะการปกครองและทศนะที่มีการปกครองและทศนะที่มีความเชื่อเรื่องลึกลับและอำนาจเหนือธรรมชาติ

ชาญยุทธ สอนจันทร์ (2548 : 283 – 285) ได้ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องเชียงโจรโตผลการศึกษวิเคราะห์ ในด้านการใช้ถ้อยคำและสำนวนโวหาร ผู้แต่งได้เลือกสรรถ้อยคำที่

เหมาะสมสละสลวย ได้สรรหาคำมาใช้อย่างหลากหลายเช่น มีการใช้คำวิเศษณ์ การใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมกับฐานะของคนในสังคม การใช้คำศัพท์สรรพนาม การใช้คำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต การใช้คำซ้อน การใช้คำซ้ำ การเล่นอักษร เป็นต้น รวมไปถึงสำนวนโวหารที่ใช้ในการประพันธ์เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกไปสู่ผู้อ่านผู้ฟัง เมื่อได้อ่านหรือได้ฟังและทำให้มีอารมณ์สุนทรียะตาม

พันธ์ทิพย์ ชีรเนตร (2549 : 326) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องสุวรรณศรเปรียบเสมือนล่อมต่อมคำและท้าวหัวในเชิงวรรณกรรมและสังคมผลการวิจัยในเชิงวรรณกรรม พบว่า ในด้านการใช้ภาษามีการใช้คำซ้อน การซ้ำคำหรือข้อความ การใช้สัมผัสและการใช้โวหารภาพพจน์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมและศิลปะการประพันธ์ดังกล่าวผู้วิจัยนำมาประมวลเป็นกรอบในการวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องกำพร้าว้าไก่แก้ว

2. งานวิจัยเกี่ยวกับคุณค่าและภูมิปัญญาของวรรณกรรม

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2507 : 34) ได้เสนอทฤษฎะเกี่ยวกับคุณค่าการศึกษาวรรณคดีว่าเป็นเรื่องยากที่จะกำหนดให้แน่ชัดลงไปว่า การศึกษาวรรณคดีจะให้คุณค่าด้านนั้นด้านนี้แก่ผู้ศึกษา เพราะวรรณคดีแต่ละเล่มมีคุณค่าต่างกันและขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้อ่านที่จะรับเอาประโยชน์ไปด้วย วรรณคดีไม่ได้ให้ประโยชน์ทางตรงอย่างเช่นตำรา เพราะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างรวมทั้งศิลปะของกวีในการแสดงออกด้วยโดยทั่ว ๆ ไปกวีสร้างวรรณคดีขึ้นมาไม่ได้มุ่งที่จะให้คุณค่าทางใดโดยเฉพาะ หากมุ่งความเพลิดเพลินและรักษาในด้านวรรณศิลป์มากกว่า ส่วนประโยชน์อื่นๆ เป็นผลพลอยได้หรือประโยชน์ประยุคต์ ประโยชน์หรือคุณค่าโดยตรงของวรรณคดีก็คืออาหารใจหรือเป็นเครื่องสำเร็จอารมณ์เป็นสำคัญ

ศักดิ์ดา บัณฑิตเพ็ชร (2516 : 15) ได้ศึกษา “คุณค่าเชิงวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน” พบว่ามีคุณค่าด้านสำนวนภาษา กวีโวหาร ภาพพจน์ อารมณ์สะเทือนใจ และกวีทฤษฎะ ผู้วิจัยได้ใช้หลักอภิปรัชญาและทฤษฎีการศึกษาวรรณคดีในเชิงปฏิบัติ เป็นแนวทางในการศึกษา นอกจากนี้ได้ศึกษาวิธีการในการดำเนินเรื่องคุณค่าทางสังคม โดยใช้วิชาสังคมวิทยาเข้าช่วยในการศึกษาวิเคราะห์ส่วนการศึกษาในคุณค่าทางสุนทรียะ ผู้วิจัยได้กล่าวว่า “ความไพเราะของกวีนิพนธ์เกิดจากองค์ประกอบหลายประการ คือ เสียง จังหวะ ความหนักเบาของเสียงและความหมายของถ้อยคำมารวมกัน” และ “รสกวีนิพนธ์ย่อมเกิดขึ้นเมื่อผู้อ่านเกิดอารมณ์สะเทือนใจ มีส่วน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของวรรณกรรมข้างต้นนั้นผู้วิจัยนำมาประมวลเป็นกรอบในการวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่องกำพร้าว้าไก่แก้ว

3. งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณศิลป์

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมอีสานด้านการใช้ภาษานั้น ประเมิน เขียวเถียร (2522 : 184 - 244) ได้ศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ โดยศึกษาการใช้ภาษาที่มีสุนทรียภาพในวรรณกรรมพิจารณาความงาม 3 ด้าน คือ เสียงเสนาะ ได้แก่ การเล่นเสียงสัมผัส การเล่นเสียงวรรณยุกต์ ถิลาจังหวะ และการเลียนเสียงธรรมชาติ ศิลปะในการเรียบเรียงถ้อยคำ ได้แก่ การใช้คำหรือวลี การเล่นคำ การซ้ำคำ ซ้ำวลี การซ้ำความหมาย ความหมายอันไพเราะลึกซึ้งกินใจ ได้แก่ การใช้กวีโวหาร และการใช้สัญลักษณ์

จินดาศิริ เทียมเดช (2524 : 21 – 24) ได้ศึกษาวิเคราะห์หีบร้อยกรองของเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี โดยศึกษาท่วงทำนองการเขียนบทร้อยกรองในด้านการใช้ถ้อยคำและการใช้โวหาร สรุปเกณฑ์ได้ดังนี้ การใช้ถ้อยคำ ได้แก่ การซ้ำคำ การเล่นคำ การประสมคำ การใช้คำง่าย การใช้ศัพท์สูง การใช้คำอุทาน การใช้คำในภาษาพูด การใช้คำจากต่างประเทศ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ การใช้โวหาร ได้แก่ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และโวหารเชิงภาพพจน์

พิทยา เจริญสุวรรณ (2530 : 22) ได้ศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในกวีนิพนธ์ ของอังคาร กัลยาณพงศ์ ปรากฏว่า อังคารเป็นคนที่มีความสามารถสูง ในการใช้ภาษาเพื่อสร้างจินตภาพ คำที่นำมาเปรียบเทียบกับส่วนใหญ่เป็นคำที่ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีไทยโบราณ มีจินตนาการถึงสิ่งที่อยู่ไกลตัวแต่อยู่ใกล้ความคิดคำนึงถึงของเขา และสิ่งที่มีความขัดแย้งกัน คือความคิดความงาม และสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความตาย คำที่ใช้ในการเปรียบเทียบ แสดงให้เห็นความขัดแย้ง ในอารมณ์ของกวีคือ เขาเป็นคนที่อารมณ์อ่อนไหว และรุนแรงมีการแสดงออกที่จริงใจ และบางครั้งมีอารมณ์ไม่คงที่

ลัดดา ราตรีพุกษ์ (2541 : 101) ได้ศึกษาการใช้ภาษาในวรรณกรรมของปิยะพร สักดิ์เกษม ว่ามีความสามารถในการใช้ภาษาในการใช้คำ สามารถเลือกสรรคำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม และให้ทั้งความไพเราะ เช่น การใช้คำขยายติดต่อกัน การใช้คำต่างประเทศ การใช้คำมาตั้งชื่อเรื่องและตัวละครให้เหมาะสม ทั้งนี้ยังมีความสามารถในการใช้โวหารทำให้ผู้อ่านเข้าใจแล้วสื่อความหมายได้อย่างดีทั้งสำนวนเปรียบเทียบกับตนเอง และการนำสำนวนเปรียบเทียบกับคนอื่นมาใช้

4. งานวิจัยเกี่ยวกับคำสอน

สุรรัตน์ หาญคำ (2527 : บทคัดย่อ) วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่องสุริวงส์ในการใช้ภาพพจน์ พบว่า เรื่องสุริวงส์เป็นวรรณกรรมที่มีการใช้ภาษาแบบภาพพจน์อย่างมีศิลปะ และมีหลักธรรมคำสอนที่มีคุณค่า คือ คำสอนลูก คำสอนขุนนาง คำสอนให้ทำความดี

นงลักษณ์ ขุนทวี (2529 : บทคัดย่อ) ศึกษาคุณค่าวรรณกรรมอีสานเรื่อง เสียวสวาสดีตำนานขุนพรหมประสาธน์ พบว่า เรื่องเสียวสวาสดีใช้ภาษาภาพพจน์อย่างมีศิลปะและสะท้อนภาพความคิดและความรู้ของคนในอดีต นอกจากนี้ยังได้แทรกคติธรรมคำสอนที่เป็นเนื้อหาที่มีอิทธิพลต่อสังคมชาวอีสาน เช่นสอนชายในเรื่องการปฏิบัติตน สอนหญิงในเรื่องการดูแลบ้านเรือน เคารพสามี เป็นต้น

ยุพิน สุวรรณฤทธิ์ (2529 : 233 -235) ได้ศึกษาวรรณกรรมลาว เรื่องไก่อแก้ว ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายในแถบลุ่มแม่น้ำโขง และวรรณกรรมเรื่องนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับคติคำสอนของบุคคลทั่วไป เช่น สอนให้ทำบุญ ให้โอบอ้อมอารีไม่ข่มเหงผู้อื่น และยังมีคำสอนหญิง เช่น สอนให้ซื่อสัตย์ ประณิบัติสามี พูดยาให้ไพเราะ เป็นต้น

สัทธา อริยะภักดิ์ (2530 : 71) กล่าวว่า วรรณกรรมคำสอนส่วนใหญ่จะใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นแก่นเรื่อง ซึ่งบรรพชนได้สั่งสอนโดยใช้การสังเกต ความประพฤติกการปฏิบัติหน้าที่สืบทอดต่อกันมาว่า สิ่งใดดีไม่ดีกว่าและไม่ควรอย่างไร มีการเสนอการสอนแบบภาพรวมและการสอนแบบเฉพาะ เช่น สอนเพศชาย เพศหญิง พระมหากษัตริย์ ข้าราชการ ไพร่ พระสงฆ์ สามเณร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการสอนแบบเฉพาะวัยและหน้าที่ เช่น ลุง ป้า ย่า หลาน เป็นต้น นอกจากนี้ วรรณกรรมคำสอนยังมีคุณค่าในฐานะที่เป็นกฎระเบียบของสังคมอีกด้วย

ธนันต์ พิศขสวัสดิ์ (2531 : 478) ได้วิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่อง ขุนทิง் สรุปความได้ว่า วรรณกรรมเรื่อง ขุนทิง் มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอดแทรกคำสอนหลักธรรมทางพุทธศาสนาอันเป็นกุศโลบายที่จะให้คติชีวิต ส่งเสริมให้ผู้อ่านผู้ฟังได้รับประโยชน์ทั้งด้านความประเทืองอารมณ์และกล่อมเกลาคจิตใจให้ใฝ่กระทำแต่ความดี ละเว้นกรรมชั่วทั้งปวง และได้พบว่า กวีผู้รจนาได้แทรกคติธรรมคำสอนตามแนวพุทธปรัชญาแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับลึกที่เข้าใจยากต้องอาศัยการวิเคราะห์ตีความ และระดับตื้นที่คนทั่วไปสามารถเข้าใจง่าย ตลอดจนการชี้แนะปฏิบัติตามครรลองของพุทธธรรม อันเป็นประโยชน์ทั้งแก่บุคคลและสังคมไว้อย่างครบถ้วน

เกสร สว่างวงศ์ (2531 : บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องนางผมหอมฉบับล้านนา อีสานและไทยลื้อ สะท้อนภาพสังคมในยุคสมัยที่แต่งและมีแง่คิดคำสอน เช่นสอนให้พระราชอาภรณ์แผ่นดินด้วยทศพิธราชธรรม สอนให้บุตรธิดามีความกตัญญู ให้รู้จักหน้าที่ของลูกที่ดี เป็นต้น

กนิงชัย วิริยะสุนทร (2532 : บทคัดย่อ) วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องขูลุนางอ้าว ตำนานอีสาน พบว่า ขูลุนางอ้าว เป็นวรรณกรรมที่อุดมไปด้วยหลักธรรมคำสอน เช่น สอนผู้หญิงให้รู้จักหน้าที่ของตนเอง ทั้งงานหัตถกรรมการทอผ้า งานบ้าน การทำอาหาร กริยามารยาท สอนผู้ชายให้เกิดความฮึกเหิมกล้าหาญหนักแน่น เค็ดเดี่ยวที่จะตัดสินปัญหาต่างๆ

วรรณศักดิ์พิจิตร บุญเสริม (2532 : บทคัดย่อ) วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องท้าวจู๋หรือเจียง พบว่า วรรณกรรมเรื่องนี้มีถ้อยคำที่เป็นภายิตคำสอนที่สอดคล้องมาจากความเชื่อดั้งเดิมและความเชื่อทางพุทธศาสนาอันเป็นตัวกำหนดให้วิถีชีวิตของผู้คนที่ดำเนินอยู่ในสังคม

สุเมธ อุณพันธ์ (2532 : บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบสรรพสิทธิ์คำฉันท์ ฉบับภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสานและภาคใต้ พบว่าวรรณกรรมดังกล่าวมีลักษณะร่วมและลักษณะแตกต่างในองค์ประกอบที่ศึกษา เป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าทางโวหารภาพพจน์และสอดคล้องกับคติคำสอนสะท้อนภาพชีวิตและสังคมของคนท้องถิ่น ได้เป็นอย่างดี

วชิราพร วุฒิสาร (2534 : 309 -312) ศึกษาเรื่องโลกนิติคำกาพย์อีสาน เพื่อศึกษารูปแบบและศิลปะการใช้ถ้อยคำ พบว่าโลกนิติคำกาพย์อีสาน บันทึกด้วย ตัวอักษรไทยภาคกลาง แต่ใช้รูปแบบการเขียนและใช้ภาษาถิ่นอีสาน มีความงามในด้านภาษาโดยเฉพาะภาพพจน์โวหาร ส่วนเนื้อหาอุดมไปด้วยแง่คิดคำสอนที่สอดคล้องกับคำสอนพุทธศาสนาทุกประการ

ผกา ปรีชาญาณ(2535 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องจำปาสี่ด้น : การศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมล้านนาไทย อีสานและลาว พบว่า จำปาสี่ด้นมุ่งสอนให้ประชาชนทำความดีละเว้นความชั่วสอนการปฏิบัติตามครรลองคลองธรรม และหน้าที่ของตนเอง

บุญธรรม ทองเรือง (2536 : 213 - 334) ได้ศึกษาวรรณกรรมคำสู่ขวัญอีสานพบว่า วรรณกรรมคำสู่ขวัญนั้นนอกจากจะมีความงามทางด้านภาษา สามารถถ่ายทอดภาษาออกมาให้เข้าใจได้ง่ายแล้ว ยังแฝงไปด้วยหลักธรรมคำสอน คือสอนบิคา มารดาให้ดูแลบุตร สอนบุตรภักตัญญูต่อบิคา มารดา สอนให้สามีภรรยารักและปฏิบัติดีต่อกัน

น้อมนิศย์ อนุฤทธิ์ (2542 : บทคัดย่อ) วิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องท้าวกำพร้า พบว่า ท้าวกำพร้ามีเนื้อหามุ่งสอนให้บุคคลมีความกตัญญู ความซื่อสัตย์ สอนให้ทำดียึดมั่นในความดี คำสอนเหล่านี้เป็นความเชื่อทางด้านพุทธศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติ

ภูมิจิต เรื่องเศษ (2542 : 63) ได้ศึกษาวรรณกรรมอีสานเรื่อง ศรีสวรรค์ พบว่า มีเนื้อหาเป็นวรรณกรรมคำสอน เน้นให้การอบรมด้านความประพฤติและการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นคนดีของสังคม เนื้อหาประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ดังนี้ อ้างคำสอนที่มีมาแต่โบราณเป็นคติเตือนใจ แนวปฏิบัติต่อศาสนา หลักปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ หลักการปฏิบัติในการดำรงชีวิตสอนให้ไม่เป็นคนเกเร เป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารี ละเว้นการทำบาป พุทธจามีสัมมาคารวะ

บัวพร มาลาคำ (2544 : 228 – 229) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนสตรีของไทยและวรรณกรรมคำสอนสตรีของลาวมีประเด็นสำคัญที่ตรงกัน คือ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อประพฤติต่อตนเอง สามารถจัดกลุ่มได้ 3 กลุ่มเหมือนกัน คือ เนื้อหาด้านบุคลิกภาพและการแสดงออกด้านจิตใจ ความคิด และการตัดสินใจ และด้านหน้าที่รับผิดชอบ ซึ่งเนื้อหาคำสอนของทั้ง 2 ชาติส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน คือ เน้นข้อประพฤติทางกาย วาจา ใจ กิริยามารยาท และหน้าที่รับผิดชอบ

ของสตรี อันต้องเป็นกุลสตรีที่มีความงามความสุภาพเรียบร้อยทั้งกาย วาจาและใจ ทางกายได้แก่ ต้องมีลักษณะของความสงบเสถียรเรียบร้อย และสำรวม ทางวาจา เน้นในเรื่องการใช้ถ้อยคำที่นุ่มนวล น้ำเสียงสุภาพ คิดก่อนพูด คือรู้จักกาลเทศะ และต้องเป็นคนไม่พุดมาก ทางจิตใจ ต้องเป็นผู้มีจิตใจดีงาม ประพฤติตนเป็นคนดี มีศีลธรรม รู้จักยับยั้งชั่งใจ คือรักษานวลสงวนตัว และรักษาพรหมจรรย์ ตลอดจนมีความซื่อสัตย์ต่อสามี นอกจากนี้เนื้อหาคำสอนที่มีร่วมกันก็คือ สตรีต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของความเป็นสตรีไม่ว่าจะเป็นสตรีสาวและสตรีครองเรือนต้องมีคุณสมบัติของการเป็นแม่บ้านแม่เรือน สตรีครองเรือนต้องมีคุณสมบัติในการผูกใจสามีด้วยการปรนนิบัติให้สามีเกิดความสุขกายสบายใจรวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์และไม่ตรีจิตต่อญาติพี่น้องของตน ของสามี และบุคคลอื่น

สลิต ภาคมฤค (2551 : 126 -134) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรวรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกumar ด้านการใช้ภาษาพบว่า วรรณกรรมอีสานเรื่องสุวรรณจักรกumar มีลักษณะฉันทลักษณ์แบบร้อยแก้ว ลำนวนเทศน์ มีจุดฉียบท คือยกภาษาบาลีขึ้นแล้วถอดเป็นภาษาถิ่นอีสานอธิบายเป็นตอน ๆ การใช้ภาษาสมนุรณด้วยการใช้คำสัมผัส คำซ้ำ คำซ้อน และโวหาร เพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งในวรรณกรรมและเกิดศรัทธาตามเนื้อหา สามารถเข้าใจเนื้อเรื่องตลอดทั้งสาระสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อผู้รับสารอันเป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาของผู้ประพันธ์ที่แสดงความสามารถในการใช้ภาษาในการประพันธ์วรรณกรรมนี้ และศึกษาด้านคำสอนพบว่า มีคำสอนที่สะท้อนแนวคิดจากคลอง 14 อันเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนของชาวอีสานแบ่งออกเป็น 5 ประการ ได้แก่คำสอนด้านครอบครัว ด้านประกอบอาชีพ ด้านความเชื่อและศาสนา ด้านค่านิยม และด้านการปกครอง คำสอนเหล่านี้ล้วนมีข้อชี้แนะให้ปฏิบัติทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างบริบูรณ์ เพื่อให้ผู้รับสารนำไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมส่งผลให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ชานนท์ ไชยทองดี (2552 : 195-205) วิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่อง คดีโลกคดีธรรม ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์วรรณกรรมอีสานเรื่อง คดีโลกคดีธรรมทำให้ทราบขนบในการประพันธ์วรรณกรรมร้อยแก้วเทศนาอีสาน ทำให้ทราบศิลปะการใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ อันทำให้ผู้คนเกิดความซาบซึ้งและศรัทธาในวรรณกรรมและทำให้ทราบถึงคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งทำให้ช่วยกล่อมเกล่าจิตใจผู้คนให้สำนึกดีเป็นคนดี เป็นการพัฒนาคุณภาพวิถีชีวิตสังคมให้มีความสุขเป็นเครื่องมือสืบทอดองค์ความรู้ของปราชญ์พื้นบ้านและเผยแพร่แก่ผู้สนใจวรรณกรรมท้องถิ่นสืบไป

จากงานวิจัยที่กล่าวมา ผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ภูมิปัญญาที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องกำพร้าว้าไก่อแก้ว